

5.6. “Tāda es esmu...”: Aspazijas dzejas tulkojumi krievu valodā

Iveta Narodovska

Raksts veltīts Aspazijas dzejas tulkojumiem krievu valodā. Tajā dots pārskats par Aspazijas dzejas tulkojumu vēsturi, apzinot konkrētā laika posma specifiku un Aspazijas dzejas tulkotājus. Raksta autore aplūko un analizē nozīmīgākos izdevumus (no 1916. līdz 2015. gadam), kuros iekļauti dzejnieces darbu atdzejojumi. Tulkojuma mākslinieciskā ekvivalentuma aspektā sīkāk analizēti četru Aspazijas dzejoļu atdzejojumi: “Bāl-mēnestiņš” (tulkotājs krievu simbolists Ļevs Ostroumovs); “Viens” (tulkotājs Viktors Tretjakovs); “Circenīša Ziemas svētki” (tulkotājas Olga Pētersone, Ľubova Osipova un Larisa Romaņenko) un “Tāda es esmu” (tulkotājas Maija Borisova un Inesa Latiševa).

Aspazijas dzeja krievu valodā tiek tulkota jau simts gadu garumā.¹⁶³ Pirmie atdzejojumi krievu valodā iznāk 1916. gadā Petrogradā krājumā «Сборник латышской литературы» (Latviešu literatūras krājums), kas top, pateicoties latviešu modernistu un krievu “Sudraba laikmeta” literatūras pārstāvju ciešajiem sakariem.¹⁶⁴ Krājuma redaktori ir Valērijs Brjusovs un Maksims Gorkijs, ievadraksta autors – Janis Jansons. Izdevuma mērķis bija iepazīstināt krievu lasītāju ar raksturīgākajiem un nozīmīgākajiem latviešu literatūras daiļdarbiem, sākot no tās pirmsākumiem. Līdzās Aspazijas dzejai krājumā ievietoti latviešu tautasdziesmu, Andreja Pumpura, Eduarda Veidenbauma, Jāņa Poruka, Viļa Plūdoņa, Friča Bārdas, Rūdolfa Blaumaņa, Apsīšu Jēkaba, Jāņa Raiņa un citu latviešu literātu dzejas un prozas tekstu tulkojumi. Aspazija krājumā raksturota kā virtuoza un spilgta liriķe – viena no labākajām latviešu literatūrā. Līdz Aspazijai latviešu literatūra nav pazinusi *tik nevaldāmu jūtu viesuli un sava “es” drosmīgu izpausmi, tādu purpuru un zeltu.* (Сборник 1916, 23)

Aspazijas dzeju krājumā pārstāv vienpadsmit dzejoļi krievu dzejnieku simbolistu Vjačeslava Ivanova, Vladislava Hodaseviča, Sergeja Šervinska, Nikolaja Ašukina, Konstantīna Lipskerova un Ļeva Ostroumova tulkojumā.

1931. gadā Rīgā izdevniecībā “Valters un Rapa” iznāk latviešu dzejas antoloģija «Латышские поэты в переводах Виктора Третьякова» (Latviešu dzejnieki Viktors Tretjakova tulkojumā). Viktors Tretjakovs ir Rīgas krievu

¹⁶³ Rakstā nav aplūkoti periodiskajos izdevumos publicētie Aspazijas dzejas tulkojumi.

¹⁶⁴ Par krājuma tapšanas vēsturi sīkāk sk. Sproģe, Vāvere 2002, 93.–101. lpp.

dzejnieks, žurnālists un tulkotājs, Nikolaja Gumiļova tradicijas turpinātājs krievu emigrācijā, kurš 1920. gadu sākumā emigrēja no Krievijas uz Rīgu. Antoloģijā ir publicēta 19. gadsimta beigu romantisma un simbolisma dzeja. Te atrodami E. Veidenbauma, J. Poruka, Aspazijas, Raiņa, V. Plūdoņa, Kārļa Skalbes, Edvarta Virzas, Jāņa Sudrabkalna u. c. dzejnieku tekstu tulkojumi. Aspazija krājuma ievadā raksturota kā Jaunās strāvas pārstāve, kuras dzejā *pilnskanīgā valodā, muzikāli tiek paustas sievietes jūtas.* (Третьяков 1931, 26) Antoloģijā iekļauti četri Aspazijas dzejoļu tulkojumi.

1955. gadā Rīgā "Latvijas Valsts izdevniecībā" iznāk «Антология латышской поэзии» (Latviešu dzejas antoloģija). Tās sastāditāji ir J. Sudrabkalns, Arvīds Grigulis un Mirdza Ķempe. Krājumā hronoloģiskā secībā apkopota latviešu dzeja, sākot no latviešu tautasdziesmām un beidzot ar tā laika jauņako padomju dzeju (krājumu noslēdz Ojāra Vācieša dzejoļu tulkojumi). Par katru dzejnieku ir dota īsa biogrāfiska uzziņa. Zīmīgi, ka Aspazijas dzeja šajā krājumā seko uzreiz aiz Raiņa darbu tulkojumiem, kuram kā *dīzenajam latviešu revolucionārajam dzejniekam* (Антология 1955, 135) antoloģijā ir ierādīta centrālā vieta. Savukārt Aspazija raksturota kā romantisma dzejniece, kas *visu mūžu ir palikusi sīkburžuāzijas pārstāve un visai subjektīva rakstniece, viņas vēlīnais daiļrades posms raksturots kā atkāpšanās "tīrajā mākslā", spilgtā, bet sociāli nenozīmīgā lirkā un šauros personiskos pārdzīvojumos.* (Turpat, 227–228) Antoloģijā ievietoti desmit Aspazijas dzejoļi Sergeja Šervinska tulkojumā, vairāki viņa atdzejojumi pārpublicēti no Petrogradā izdotā krājuma (Сборник, 1916).

1974. gadā sērijā «Библиотека поэта. Малая серия» (Dzejnieka bibliotēka. Mazā sērija) iznāk dzejas krājums «Поэты Латвии» (Latvijas dzejnieki). Krājuma sastāditājs ir Imants Ziedonis, ievadraksta autors – Vitolds Valeinis. Krājumā iekļauti pazīstamākie latviešu klasikas un mūsdienu dzejas darbi, to vidū divdesmit divi Aspazijas dzejoļi Maijas Borisovas un S. Šervinska atdzejojumā (divi no tiem jau agrāk publicēti). Atbilstoši padomju laika garam ievadrakstā Aspazija raksturota kā *progresīvā romantisma* pārstāve, kā cīnītāja par sieviešu emancipāciju, kā individuālu, subjektīvu un emocionāli intensīvu pārdzīvojumu atspoguļotāja. (Поэты Латвии 1974, 19–23) Katra dzejnieka dzejoļu kopai pievienota īsa biogrāfiska uzziņa.

1988. gadā Maskavā izdevniecībā «Художественная литература» (Daiļliteratūra) iznāk latviešu klasiskās dzejas grāmata «На вешних ветрах. Латышская классическая поэзия» (Pavasara vējos. Latviešu klasiskā dzeja). Krājumā ietverti 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta pirmās puses latviešu klasiskās dzejas paraugi – E. Veidenbauma, K. Skalbes, F. Bārdas, V. Plūdoņa,

Aspazijas u. c. darbi. Aspazijas dzeja (kopumā 43 dzejoļi) publicēta Ľubovas Osipovas tulkojumā. Krājuma ievadā, ko rakstījis dzejnieks Imants Auziņš, Aspazija raksturota kā spīdoša, temperamentiga liriķe. Atšķirībā no iepriekš publicētajiem krājumiem, te akcentēts arī Aspazijas vēlīnais daiļrades posms. Jāpiezīmē, ka gan 1974. gadā iznākušajā, gan šajā latviešu klasiskās dzejas tulkojumu krājumā nav iekļauta Raiņa dzeja, kas padomju laikā jau pietiekami daudz tulkota un publicēta.

Varam secināt, ka 20. gadsimtā tapušie Aspazijas dzejas tulkojumi parādās krājumos, kuru uzdevums ir iepazīstināt krievu lasītāju ar latviešu klasisko dzeju. Pārsvarā Aspazija te prezentēta kā latviešu romantisma pārstāve, galvenokārt akcentējot viņas daiļrades agrīno posmu. Padomju laikā Aspazijas darbi tulkoti maz, kas skaidrojams ar ideoloģiska rakstura apsvērumiem, Aspazijas dzeju ierindojet sīkburžuāzijas un subjektivisma literatūras laukā. Attieksme pret Aspaziju un viņas daiļradi mainās “atkušņa laikā” un pēc Saulcerītes Vieses monogrāfijas (Viese 1975) iznākšanas.

21. gadsimtā Aspazijas dzejas tulkošanai pievērsušās Latvijā dzīvojošās krievu dzejnieces, kuras saista un valdzina Aspazijas dzejas pasaule. Turklat viņas interesē gan Aspazijas agrīnie “vētras un dziņu” perioda darbi, gan nobriedušās un dzīvē vīlušās Aspazijas daiļrade. Piemēram, Ruta Marjaša par Aspazijas dzeju raksta šādi:

Lielās latviešu dzejnieces Aspazijas dzejas pasaule ir unikāla. Katrs viņas radītais dzejolis slēpj sevī šīs unikālās pasaules daļu – viņas dvēseles, viņas sirds, viņas likteņa mīklu. Lasot šo dzeju, rodas nepārvarama tieksme atminēt tās mīklu, izjust dzejnieces pārdzīvojumu un domu dziļumu, to patieso jēgu. (Marjaša)

2003. gadā Rīgā izdevniecībā “Daugava” dzejnieces Larisas Romaņenko tulkojumā iznāk latviešu dzejnieku darbu izlase «Божий приемыши» (Dieva pabērnītis), kas nosaukta Aspazijas dzejoļa vārdā. Krājumā līdzās Knuta Skujenieka, I. Auziņa, F. Bārdas u. c. dzejnieku darbu tulkojumiem iekļauti divpadsmīt dažādu gadu Aspazijas dzejoļi.

2014. gadā iznāk veseli trīs krājumi, kuros publicēti Aspazijas dzejas tulkojumi. Pirmkārt, tas ir bilingvāls Aspazijas dzejas izdevums “Sadegt un spīdēt/ Светить сгорая”, kuru veidojusi tulcotāja – Latvijas sabiedriskā, politiskā un kultūras darbiniece, juriste un dzejniece Ruta Marjaša. Šis izdevums pieejams arī elektroniskā veidā.¹⁶⁵ Otrkārt, tas ir Latvijā dzīvojošās krievu dzejnieces Ineses Latiševas dzejas krājums «Солнце с нами» (Saule ar mums), kurā iekļauta arī viņas tulcotā Aspazijas dzeja. Treškārt, 2014. gadā biedrība

¹⁶⁵ <http://www.russkije.lv/ru/journalism/read/mariash-aspasia/>

"Aspazijas mantojums" izdod multilingvālu Aspazijas dzejas krājumu "Uguns ledū", kurā apkopoti dažādos laika posmos publicēti Aspazijas dzejas tulkojumi krievu, vācu un angļu valodā. Krievu atdzēojumu autori – V. Ivanovs, V. Hodasevičs, S. Šervinskis, N. Ašukins, K. Lipskerovs, L. Ostroumovs, M. Borisova, L. Osipova un R. Marjaša.

2015. gadā iznāk vēl viens bilingvāls Aspazijas dzejas krājums – «Крылья будней /Издіненія спарні», kuru tulkojusi un sastādījusi Olga Pētersone. Uz grāmatas aizmugurejā vāka publicētajā atsauksmē krievu teātra kritiķe Nina Agiševa-Nikolajeviča, akcentējot kultūru dialoga nozīmi, raksta:

Aspazijas dzeja, kas daudz stāsta latviešu sirdij, gandrīz nemaz nav pazīstama krievu lasītājam. Visu savu mūžu šī izcilā sieviete un ģeniālā rakstniece-romantiķe apzināti turējās sava vīra Raiņa ēnā. Taču viņi kopā radīja mūsdienu latviešu literāro valodu. Pārtulkot tās īpašo tēlainību, izteikt Aspazijas vētraino dvēseli, viņas meklējumus pēc brīvības un skaistuma, kuros jūtams Cvetajevas spēks un Ahmatovas vienkāršība, – ar šo sarežģīto uzdevumu spozi tikusi galā atdzējotāja Olga Pētersone. Blakus liktie oriģināli un atdzēojumi atklāj divu kultūru dziļo kopību un aizrauj ar mūsdienīgu poētisko intonāciju. (Аспазия, 2015)

Analizējot Aspazijas dzejas tulkojumu kvalitāti, jāatzīmē, ka tulkojumos pārsvarā dominē tulkošanas stratēģija *sekojot saturam*. Tās izvēli noteicis fakts, ka lielākā daļa tulkojāju latviešu valodu nav zinājuši, tādēļ tulkojums veikts, izmantojot parindeni. Kvalitātes un tulkojuma mākslinieciskā ekvivalentuma ziņā veiksmīgākie ir krievu simbolistu atdzēojumi (Сборник 1916; Третьяков 1931). Tas skaidrojams gan ar dzejoļu tapšanai tuvo laikmetu, gan adekvāto dzejas valodu, gan arī ar tulkojāju personības kvalitātēm. Tulkojuma ekvivalentuma analīzei piedāvāti divi Aspazijas dzejoļu atdzēojumi: "Bāl-mēnestiņš" (tulkotājs Ļevs Ostroumovs) un "Viena" (tulkotājs Viktors Tretjakovs).

Aspazija

L. Ostroumova atdzēojums

Bāl-mēnestiņš

*Bāl-mēnestiņš,
Tāl-spožumiņš,
Ne nakts, ne rīts,
Viss staros tīts.
Mūs abus sedz,
Mūs abus redz
Tik vienīgs viņš,
Bāl-mēnestiņš.*

В лунном свете

*Луна-бледна,
Едва видна;
Ни ночь, ни день, –
Сияний сень,
Нас кроет тишина,
Нас видит лунна,
Одна луна,
В дали, бледна.*

— — — — —

*Tu būsi mans sapņu karalis,
Iz stariem tev tronis un scepteris,
Tev karaļa kroni un purpuru
Ar pašas rociņu audīšu:
Tur dārgakmeņi mirdzošie
Būs mani skūpstī sarkanie,
Un teiku akmens debeszils
Būs prieka stars, ko acis šķils,
Un viņam klātu šķistais zelts,
Iz dzīlākās dvēseles ārā smelts,
Un pērles – laimes asaras,
Kas rit pār vaigiem mirdzošas.
Uz pleciem kā degošu purpuru –
Savu mīlu, sirdsmīlu tev uzklāju. –*

*Будь царь русалочных ночей!
Твой трон и скипер – из лучей;
Венец твой царский, пурпур твой
Тебе сотку своей рукой.
Но не рубин сверкнет огнем, –
– Мой поцелуй зажгу на нем;
Не свет алмазов голубых; –
Луч радости из глаз моих;
Я золото вплету в него
Из глуби сердца моего;
Вплету, как жемчуга в венок,
Я слёзы счастья с бледных щек;
Порфирой алой обовью –
Своей любовью – грудь твою!*

*Ne nakts, ne rīts,
Viss staros tīts –
Tik tu un es
Uz pasaules.
Un pār mums viņš,
Tāl-spožumiņš,
Bāl-mēnestiņš.*

*Ни ночь, ни день, –
Сияний сень.
Здесь ты и я, –
Пуста земля.
Над ней бледна,
Едва видна,
В парах луна.*

(Aspazija 1985, 77)

(Остроумов 1916, 133)

Dzejoļa nosaukums ir pārtulkots kā "Mēness gaismā" («В лунном свете»). Atdzejojumā ir saglabāts oriģināla strukturējums, metrs – divpēdu jambis un blakus atskaņu izmantojums. Lai gan krievu valodā vārdu *mēness* var pārtulkot kā *месяц*, saglabājot oriģinālā aktualizēto vīriešu dzimti, atdzejotājs labskanīgumam izvēlas to aizstāt ar sieviešu dzimtes lietvārdu *луна*. Tādējādi maiņās oriģinālā izceltie akcenti, kur **бāл-мēnestiņш** tēls asociatīvi tiek saistīts ar liriskās varones iemīlotā tēlu: *Bāl-mēnestiņш* → *Tu būsi mans sapņu karalis*. Taču atdzeojojumā, pretēji oriģinālam, *луна* tiek saistīta ar liriskās varones tēlu, abus tēlus vieno asociatīvs elements – liriskās varones bālie vaigi, pār kuriem rit laimes asaras: *Луна-бледна* → *Вплету, как жемчуга в венок, / Я слёзы счастья с бледных щек*. Oriģināls, pateicoties abstraktiem tēliem – *sapņu karalis*, *dārgakmeņi mirdzošie*, *teiku akmens debeszils*, lasītāja uztverē ir noslēpumaināks, mīklaināks, mistiskāks, taču atdzeojojumā visi šie abstraktie tēli tiek konkretizēti – *царь русалочных ночей* (nāru nakšu karalis), *рубин сверкнет огнем* (rubīns degs ugunī), *свет алмазов голубых* (zilo dimantu gaisma), kas vairāk atbilst simbolisma, nevis romantisma estētikai. Šeit vērojama arī viena no tulkošanas teorijas aktuālām problēmām – ģints un sugas attieksmes starp vārdu nozīmēm:

dārgakmens, teiku akmens, purpurs ir hiperonīmi; *рубин, алмаз, порфира* (rubīns, dimants, purpura apmetnis) – hiponīmi. Tāpat **pleci** (*Uz pleciem kā degošu purpuru – / Savu mīlu, sirdsmīlu tev uzklāju*) atdzejojumā tiek aizstāti ar **krūtim** (*Порфирой алой обовью – / Своей любовью – грудь твою!*). Aspazijas dzejolim ir riņķveida kompozīcija – tas sākas ar rindām: *Bāl-mēnestiņš, / Tāl-spožumiņš* un beidzas ar: *Tāl-spožumiņš, / Bāl-mēnestiņš.* Atšķiribā no oriģināla atdzejojumā beigas ir atvērtas: *Над ней бледна, / Едва видна, / В парах луна.*

Aspazija

V. Tretjakova atdzejojums

Vienna*Mana dvēsele*

*Jau kļuvusi ir par kuslu,
Tā nespēj vairs būt, kur citi mīt:
Tā ir kā magone,
Kuras kāts ir par trauslu,
Lai spētu to vainagā vīt.
Un viena pati tā savā dabā
Savu smago opija sapni glabā.*

(Aspazija 1985, 321)

Одна*Моя душа*

*Давно уж сделалась ленивой
Ей трудно быть среди людей.
Как мак она:
Нельзя вплести в венок красивый
Его **негнуущийся** стеблей.
Она хранит всем чуждыи, невесёлыи,
Свой полный опиума сон тяжелый.*

(Третьяков 1931, 26)

Aspazijas dzejolim nav noteikta metra, dzejolis ir sarakstīts astoņrindē pēc oktāvas XABXABC principa. V.Tretjakovs šo astoņrindes XABXABC formu ir saglabājis, atdzejojumā izmantojot brīvo jambu – divpēdu, četrpēdu un sešpēdu jambu. Aspazijas dzejoli liriskās varones dvēseles tēls tiek saistīts ar trauslu magoni. Krievu valodā *душа* ir sieviešu dzimtes vārds, bet *мак* – vīriešu dzimtes, tādējādi zūd ar liriskās varones dzimuma aspektu saistītās konotācijas. Vārds *trausls* (krievu valodā *хрупкий*) atdzejojumā tiek aizstāts ar *негнущийся* (nelūstošs), kas maina oriģinālā ietverto nozīmi: **trausls** – *vārīgs, vārs, viegli lūstošs* uz pretēju: **nelūstošs** – *ciets, stingrs, nesalaužams, stiprs*. Tādējādi liriskās varones sievišķais tēls tiek padarīts maskulināks. Taču femīnās komponentes trūkumu tulkotājs kompensē ar papildinājumu: *в венок красивый* (vainagā skaistajā) – oriģinālā *vainags* lietots bez epiteta.

Viens no krievu valodā biežāk tulkotajiem dzejoliem ir “Circenīša Ziemas svētki” (tulkotājas – Olga Pētersone, Larisa Romaņenko, Lubova Osipova). Šis Aspazijas dzejolis krievu valodā popularitāti ieguvis, pateicoties komponista Raimonda Paula sacerētajai šūpuļdziesmai mākslas filmai “Ilgais ceļš kāpās” (1980). Dzejoli jau gatavajai dziesmas melodijai ekviritmiski tulkotusi muzikoloģe un atdzejotāja O. Pētersone. Galvenais princips, kuru ievēro tulkotāja, ir melodijai atbilstošs ekviritmisks skanējums.

Aspazija

Circeniša Ziemas svētki*Dzied circenītis**Aizkrāsnē.**Nāc, puisīt, mātei**Azotē.**Ak, neprasi! Nav**Maizītes,**Skat, skat, tur laukā**Zvaigznītes!**Lai citiem riekstiņš,**Pīrādziņš,**Mums, lūk, tur logā**Mēnestiņš,**Tāds mīļš, balts, apaļš**Mēnestiņš,**Tik spoži citiem**Nespīd viņš.**Beidz raudāt, dēliņ,**Rimsti nu,**Es tad ko jauku**Stāstīšu:**Mēs runci ratos**Iejūgsim,**Uz mēnestīnu**Nobrauksim.**Tur būs tev spožas**Spēlītes,**Būs runcim zelta**Pelītes.**Tev iedos sidrab'**Šautnīti**Un vēl ar zelta**Gailīti.**Pie sāniem būs tev**Zobentiņš**Un rokā sarkans**Karodziņš.**Miedz, puisīt, aizmiedz**Azotē**Kā circenītis**Aizkrāsnē.*

(Aspazija 1985, 93–94)

O. Pētersones ekviritmiskais tulkojums

Колыбельная*За печкою поёт сверчок.**Угомонись, не плачь, сынок.**Вон, за окном, морозная,**Светлая ночка, звёздная.**Что ж, коли нету хлебушка,**Глянь-ка на чисто небушко:**Видишь, сияют звездочки,**Месяц плывет на лодочке.**Ты спи, а я спою тебе,**Как хороши там на небе,**Как нас с тобою серый ком**В санках на месяц увезет.**Будут орехи, сладости,**Будут забавы, радости,**Будут сапожки новые**И пряники медовые.**Ну отдохни хоть капельку –**Дам золотую сабельку,**Только усни скорей, сынок,**Неугомонный мой сверчок.*

(Pētersone)

Par neveiksmīgu uzskatāms 1988. gadā krājumā “Pavasara vējos. Latviešu klasiskā dzeja” publicētais Ľ. Osipovas “Circeniša Ziemas svētku” tulkojums. Tulkotais dzejolis strukturēts vienpadsmit četrrindēs, dzejoļa metriskā sistēma ir saskaldīta – četrpēdu jambs mijas ar divpēdu jambu. Pārsteidz tulkojās neadekvāti lietotie sarunvalodas elementi, kas nav ekvivalenti Aspazijas dzejas valodai: *Дороженьку вмig / Найдем* (Ceļu ātri atradīsim); *Игрушек там тьма* (Spēlišu tur kā biezs); *Котишка сожрём / Свою мышь* (Kaķis aprīs savu peli); *Нацепят тебе / Клинок* (Piekabinās tev asmeni). Tāpat nav ievērota Aspazijas dzejolī ieturētā sižetiskā līnija – dzejoļa personāžs runcis tiek iejūgts ratos, lai nobrauktu uz mēnestiņu: *В телегу кома / Запряжем, / Дороженьку вмig / Найдем*, taču pēc tam runcis tiek pasaukts atkal no jauna: *Игрушек там тьма / Для нас, / Кома позовем / Сейчас.*

Savukārt Larisas Romaņenko “Circeniša Ziemas svētku” atdzejojums mākslinieciskā ekvivalenta ziņā ir veiksmīgs, jo tajā saglabātas oriģināla kvalitātes.

Ľ. Osipovas tulkojums

L. Romaņenko tulkojums

Рождество сверчка

За печкой поет

Сверчок...

Спи, мой родной,

Голубок.

Хлеба тебе я

Не дам,

Смотри, вон, плывет –

Звезда...

Хлеба дадут

Другим,

А мы у окна

Постоим.

Гляди, как луна

Бела –

Так светит она

Лишь нам.

Не плачь, же, уймись,

Ну-ну! Ну!

Поскачем с тобой

На луну.

Рождество сверчка

Сверчок запечный

Всё поет.

Мать на руки

Дитя берёт:

Ни крошки в доме

Нем... Уймись.

Не плачь, вот звездочки

Зажглись,

Вот месяц высунул

Рожок.

Другим – орешки,

Пирожок...

Но белый месяц,

Месяцок,

Другим не светит так,

Сынок.

Дай покачаю,

Поношу,

Тебе хороше

Скажу.

*В телегу кота
Запряжем,
Дороженьку вмиг
Найдем.*

*Игрушек там тьма
Для нас,
Кота позовем
Сейчас.*

*Играть станет мой
Малыш,
Котишко сожрёт
Свою мышь.*

*Тебя одарят
Ружьем,
Оно с золотым
Курком.*

*Нацепят тебе
Клинок,
А в руку дадут
Флажок.*

*Сладко усни
На руках
Под свиристенье
Сверчка.
(Осипова 1988, 73–74)*

*Кота в телегу
Запряжем
И к месяцу
Поедем в дом.*

*Как только ступим
На крыльце,
Серебряное
Ружьемо*

*Да с золотым ецё
Курком
Тебе даст месяц
В доме том.*

*Коту даст мышек
Золотых.
Наш кот не видывал
Таких.*

*Тебе же месяц,
Месецок,
Еще даст сабельку,
Флажок.*

*Сверчок запечный
Смолк. И тиши.
Не плач, малыш,
Не плач, малыш.
(Романенко 2003, 82–83)*

Vairākkārt tulkots arī Aspazijas dzejolis “Tāda es esmu”. Tulkotāja Maija Borisova dzejoļa nosaukumu ir pārtulkojusi kā «Я такая», bet dzejniece Inesa Latiševa – «Такая я». Abas tulkotājas ir saglabājušas oriģināla trijzilbju metru – amfibrahiju. Neviens no atdzejotājām nav saglabājusi oriģināla monoritmu – tulkojumos izmantotas blakus atskāpas. Aspazijas dzejolim ir raksturīga tautasdzesmai pietuvināta ritmiskā forma, atkārtojumu un aliterācijas izmantojums. Atkārtojuma elementus un aliterāciju savos atdzejojumos saglabājušas arī abas tulkotājas.

Aspazija

*Tik jautra kā burbuļu avotiņš,
Tik sēra kā pāri tam vītoliņš,
Deg acīs zaļš spītības uguntiņš,
Iz pirkstu galiem skrej zibentiņš –
Jā, tāda es esmu, to zināt!
Nu nākat un manu mīklu minat!*
(Aspazija 1985, 148)

M. Borisovas tulkojums

*Резва я как речка под кручею,
Печальна, как ива плакучая,
Упрымы зрачки мои жгутие,
В ладони – пять молний прирученных, –
Да я такая – рядом с вами!
Отгадку к загадке ищите сами!*
(Борисова 1974, 135)

Aspazija

*Starp ikdienas rupjiem skārieniem,
Starp pārdzīvotiem uzskatiem
Es esmu kā roze starp rāceņiem,
Kā uguns starp sausiem žagariem –
Jā, tāda es esmu, to zināt!
Nu nākat sev pirkstus apdedzināt!*
(Turpat)

I. Latiševas tulkojums

*В буднях, средь грубых касаний
И устаревших воззрений,
Я как роза среди ренов,
Как огонь среди сухостоя.
Да, такая я, если хотите вы знать!
Приходите же пальцы свои обжигать!*
(Латышева 2014, 83)

Aspazijas 150 gadu jubileja ir kļuvusi par katalizatoru jaunu tulkojumu, jaunu dzejas krājumu, tai skaitā bilingvālu un multilingvālu, iznākšanai. Iespaidīgā krievu diaspora Latvijā, tās kultūras un literatūras pārstāvji ir devuši nozīmīgu ieguldījumu Aspazijas dzejas aktualizēšanā un popularizēšanā. Īpaši svarīgi kultūru dialoga un integrācijas procesa veicināšanā ir bilingvālie un multilingvālie dzejas krājumi, kas pēdējā laikā ir plaši izplatīti – te minami 2014. gadā iznākušie “Sadegt un spīdēt”, “Uguns ledū” un 2015. gadā izdotie “Ikdienas spārni”. Atsevišķi Aspazijas dzejas tulkojumi ir izskanējuši arī Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātra izrādē improvizācijā pēc Raiņa un Aspazijas dzejas motīviem “Mīlas svētība” (pirmizrāde – 2015. gada 26. septembrī). Līdzās O. Pētersones atdzejojumiem izrādē izmantoti arī M. Borisovas, Ľ. Osipovas, Jeļenas Sigovas un Žannas Ezītes Aspazijas dzejas tulkojumi.

Aspazijas dzejas tulcotājas pārsvarā ir bijušas sievietes, ja neskaita krievu simbolistus. Kā parāda atdzejojumu analīze, Aspazijas liriskās varones femīnais tēls un ar sieviešu dzimuma aspektu saistītās nozīmes ne vienmēr atspoguļotas vīriešu – simbolistu veiktajos tulkojumos, kas skaidrojams ar autores un tulcotāja dažādo dzimuma identitāti. Aspazijas dzejas tulkojumu dzimuma aspekts ir atsevišķas izpētes vērtā tēma.